

JOSEF ČERNÍK A JEHO CESTY ZA LIDOVOU PÍSNÍ

Lucie Uhlíková

V letošním roce se již po osmé scházíme na kolokviu věnovanému aktuální reflexi hudby v širokém rozmezí od folkloru k world music. Tato setkání mají kromě jiného od počátku jeden důležitý cíl – podělit se zde o své názory, zkušenosti, ale také představit témata, která nás zajímají a kterým se teoreticky či prakticky věnujeme. Této příležitosti bych proto chtěla využít k prezentaci své práce a k seznámení s jednou zajímavou postavou z dějin moravské etnomuzikologie. Jak už ve svých příspěvcích ukázali Lubomír Tyllner i Jarmila Procházková, na půdě naší hudební folkloristiky se sešla řada osobností tu s většími, tu s menšími vizemi. Patřil k nim i Josef Černík, jehož cesta za lidovou písní započala díky velké vizi jeho učitele Leoše Janáčka, pokračovala pak po celý jeho dospělý život poháněna Černíkovými vlastními malými vizemi, oprávněnými i mylnými, a zakončena byla nenaplněním vize kompletní edice lidových písní z moravských Kopanic, kterým sběratel věnoval padesát let svého života.

Josef Černík (1880–1969), pedagog, houslista, hudební skladatel, spisovatel, hudební teoretik a sběratel lidových písní, se narodil ve Staříči nedaleko Frýdku-Místku v rodině nadučitele Josefa Černíka.¹ O dva měsíce později se rodina odstěhovala do Bojkovic, kde mladý Černík vyrůstal pod vlivem svého otce, nadšeného muzikanta a vedoucího bojkovického orchestru. Jeho zájem o hudbu podpořilo dále studium na nižším gymnáziu v Uherském Hradišti (1892–1896), v jehož průběhu se Černík začal usilovně věnovat studiu hry na housle, ve které byl ovšem v podstatě samouk. Na gymnáziu založil smyčcové kvarteto, v tercii pak složil svou první skladbu (srov. Vratislavský 1951: 327–328). První hudebně teoretické vědomosti získal Černík na učitelských ústavech v Příboře (1896–1898) a v Brně (1898–1900). Právě brněnský pobyt se stal pro jeho další směřování rozhodující, neboť proběhl pod vlivem výuky Leoše Janáčka a jeho zanícených výkladů o lidové písni.

1. Josef Černík st. (1848–1934) učitel v Rychalticích, v Příboře a ve Staříči, v letech 1880–1908 v Bojkovicích, kde působil mj. také jako ředitel kůru. Zemřel v Brně.

Po maturitě nastoupil J. Černík jako učitel v Nezdenicích u Uherského Brodu, avšak v roce 1904 si vzal neplacenou dovolenou, aby mohl prohloubit své hudební vzdělání – učinil tak na varhanické škole v Brně opět jako žák Leoše Janáčka (1904–1905) a poté v Praze, kde se jako žák Vítězslava Nováka věnoval studiu skladby (1906–1907). V Nezdenicích působil jako učitel až do roku 1918 (s výjimkou dvou let válečných let v Záhorovicích), poté odešel do Uherského Hradiště. Od roku 1919 se usadil v Brně. Učil zde na obecné škole, zároveň jako výpomocný učitel na učitelském ústavu (Stříbrný 1970: 18). S cílem stát se řádným pedagogem absolvoval v letech 1919–1920 mistrovskou školu u Leoše Janáčka. Když vykonal státní zkoušku ze zpěvu a ze hry na housle, klavír a varhany, stal se konečně profesorem hudby na učitelském ústavu v Brně (1921–1926). Pro osobní neshody musel své místo opustit a až do odchodu do důchodu v roce 1935 působil jako řídící učitel na obecné škole v Brně.

V centru Černíkova zájmu sběratelského byla oblast moravských a slovenských Kopanic, dále luhačovické Zálesí, západní Slovensko a Valašsko, zapisoval také v Bojkovicích a jejich okolí, a to nejen písně majoritního obyvatelstva, ale také u místních Romů.² Při svém sběratelském snažení, kterému věnoval své síly od mládí až do pozdního věku, zaznamenal téměř tři tisíce písní. Sbíral jak soukromě, tak pro Pracovní výbor pro českou národní (lidovou) píseň na Moravě a ve Slezsku³ vedený Leošem Janáčkem a později pro jeho institucionalizovaného následovníka, moravsko-slezský výbor Státního ústavu pro lidovou píseň v Brně.⁴

2. Jsou uloženy jednak v sbírkových fondech Etnologického ústavu AV ČR, pracoviště Brno, jednak v Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně.
3. V roce 1904 byla pod záštitou rakouského ministerstva kultu a vyučování zahájena rozsáhlá sběratelská akce nazvaná *Das Volkslied in Österreich* (Lidová píseň v Rakousku), jejímž cílem bylo souborné vydání lidových písní národů rakouské části tehdejší monarchie. V Brně byl roku 1905 ustaven Pracovní výbor pro českou národní (později lidovou) píseň na Moravě a ve Slezsku za předsednictví Leoše Janáčka
4. Státní ústav pro lidovou píseň byl v roce 1953 včleněn do nově vzniklé ČSAV jako Kabinet pro lidovou píseň, v roce 1954 spojen s Kabinetem pro národopis, čímž vznikl Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, dnes Etnologický ústav AV ČR, v.v.i, pracoviště Brno. Tato instituce soustřeďuje základní a také nejrozsáhlejší fond lidových písní z Moravy a Slezska.

Dnes je znám především širokému okruhu příznivců a členů folklorního hnutí na Moravě jako autor písňových edic *Zpěvy moravských kopaničářů* (1901, 1902, 1908⁵), *Po našem* (1944⁶), *Záleské písně z okolí Luhačovic* (1957) ad.,⁷ jednak jako autor rozsáhlých kapitol o hudebním folkloru v etnografických monografiích *Moravské Slovensko* (Černík 1922), *Luhačovské Zálesí* (Černík 1930) a *Podunajská dědina v Československu* (Černík 1957). Černíkova publikační činnost obsahovala dále národopisné studie, hudební studie a kritiky, příspěvky z oblasti hudební pedagogiky, vzpomínkové stati a nejrůznější drobné příspěvky zaměřené na oblast hudebního a tanečního folkloru.⁸

Při bližším zhodnocení Černíkova díla narazíme záhy na řadu překvapivých rozporů, které si dnes jen těžko vysvětlujeme. V jeho sběratelském odkazu najdeme na jedné straně romantické iluze o duši lidu a jeho písňové a básnické tvorbě vyvěrající z náhlého hnutí mysli, na straně druhé rozsáhlou znalost folklorního materiálu, moderní zápisovou metodu hudební složky lidové písně či vidění sociálního kontextu hudebního folkloru, které v mnohém předběhlo dobu.

Hlavním objektem Černíkova sběratelského zájmu byla lidová píseň na Kopanicích. Písně zde začal zapisovat jako dvacetiletý student, poslední

5. Černíkova nejrozsáhlejší sbírka lidových písní – *Zpěvy moravských kopaničářů* – zaujímá významné místo v oblasti edic hudebního folkloru českých zemí. Jde o tři (obecně známé jsou ovšem pouze dvě) vydání dnes již více než sto let starého písňového sběru z poměrně malé národopisné oblasti východní Moravy. Jednadvacetiletý učitel vydal první část svých záznamů vlastním nákladem roku 1901 pod názvem *Zpěvy moravských kopaničářů*, o rok později vyšla sbírka znovu, tentokrát na kvalitnějším papíře a prostřednictvím oficiálního nakladatele; obě edice dedikoval Černík svému učiteli Leoši Janáčkovi. Třetího vydání, rozšířeného o 213 písní, se sbírka dočkala roku 1908, kdy vyšla v Praze u J. Otty, opět pod stejným názvem, s rozšířenou předmluvou (sběratel dále rozpracoval svou studii o lidové písní, původní text o Kopanicích byl navíc doplněn o pojednání uherskohradištského redaktora a znalce lidové kultury Františka Kretze).
6. Zpěvník je na titulním listě datován rokem 1943, v důsledku válečných událostí však vyšel až v listopadu 1944, jak je uvedeno v tiráži edice a jak dokládá také dochovaná korespondence Josefa Černíka s Jiřím Horákem, který měl přípravu publikace na starost.
7. Klavírní úpravy písní z marikovských a papradenských Kopanic (Černík 1951, 1956), cikánské písně zaznamenané v Bojkovicích na Uherskobrodsku (Černík [1921]), dále klavírní úpravy písní z moravských Kopanic a písně pro pedagogické účely (*Kytičky písní* pro 1.–4. třídy základních škol).
8. Přehled Černíkovy publikační činnosti srov. Stolařík, Ivo 1961: *Soupis díla Josefa Černíka*. Opava: Slezský ústav Československé akademie věd v Opavě.

záznamy jsou datovány rokem 1955, kdy mu bylo sedmdesát pět let. O vydání kompletní sbírky téměř 1700 písní moravských Kopaničářů usiloval prakticky až do konce svého života (zemřel roku 1969, dva měsíce před dovršením devadesáti let). Svě namáhavé a strastiplné cesty za lidovou písní na Kopanice (moravské i slovenské) popsal sběratel v několika publikovaných příspěvcích a rozhlasových pořadech.

Své zkušenosti shrnul detailně v článku *O sbírání lidových písní* (1915), z něhož vybíráme některé příklady, které dobře reflektují sběratelovy hodnoty, názory i metodu práce: „...vzpomínám, jak za letního vedra ... o prázdninách ve volných chvílích bylo mi často pracně, těžko blouditi do únavy od chalupy k chalupě, jen abych něco získal. Vzpomínám, co jsem se napotil: ne vlastní prací sběratelskou ... ale vlivem obtížné chůze v horách, po kopcích, místy velmi neschůdných. V tom hlavně spočívají potíže, spojené se sbíráním písní vůbec a na moravských kopanicích⁹ zvláště ... nadarmo nepostrádáme i v největších našich sbírkách právě písní z horských vrchů. Z těchto končin máme nejméně sebraných písní – ač na nich vyskytuje se jich nejvíce – poněvadž do kopců chodit nechce se každému ... Sbíratí písně pohodlně, nebo dát si je sbírat a pak jen vydávat: dovedl by tudíž leckdo z nás...“ (Černík 1915: 249) *Ještě jiné potíže při sbírání písní. Jedna z nejvýznačnějších záležití v tom, že sběratel musí všude – abych tak řekl: vlézt... Do různých i nečistých místností ... Je člověku někdy všelijak z kouře, prachu, zápachu, z atmosféry, jaká je v mnohých chalupách, a na kterou je lid už zvyklý. Mu neškodí.*“ (Černík 1915: 251).

Vhodnou dobu ke sběru charakterizuje Černík následovně: „Obyčejně má se za to, že nejlépe je vyhledávati lid při různých domácích slavnostech ... nebo při polních pracích a vůbec při příležitostech, kdy lidé zvláště rádi zpívají. Není to pravda! ... lid nemá za podobných okolností nálady pro cizince ... zpívá nejraději sám sobě. I při práci! ... Nevím, odložil-li někdy zpěvák lidový kvůli sběrateli práci a zpívá-li k jeho žádosti písně. Kolikrát se to komu podařilo? Mně nikdy! ... Lépe

9. Černík preferoval označení kopanice (s malým písmenem) a užíval termín takto ve všech svých předmluvách i studiích (titulní listy obou tištěných vydání jsou psány verzálkami). Vzhledem k vývoji v oblasti etnografické diferenciacie však nejpozději v padesátých letech 20. století sběratel začíná psát název své sbírky s velkým písmenem ve slově Kopaničářů. První dvě, resp. tři tištěné edice tedy nesou název *Zpěvy moravských kopaničářů*, poslední byla připravována s titulem *Zpěvy moravských Kopaničářů*.

je sbíratí písně v čas volný, kdy lid od práce odpočívá: v neděli nebo ve svátek ... Kopaničáři hovi si v neděli, ve svátek, popíjejí pálené – varené (vařený líh) a rádi si pro zábavu i zazpívají, nemají-li ovšem smutku, nebo není-li právě církevně zapovězený čas veselí. (Černík 1915: 251). Že sběrateli často zpívali především starší lidé (což ovlivňovalo jednak repertoár, jednak přednes zpěvu, tempo, frázování, intenzitu apod.), mělo také své důvody: „Chasa celé léto je ve světě, na práci, v Uhrách a daleko jinde. Z kopanic St. Hrozenských odcházejí mnozí už koncem dubna a vracejí se teprve v listopadu domů. Jen někteří v době žní se na několik dní ukážou, ale pak zase jdou za výdělkem. A právě tato chasa mnohou pěknou písničku by nám dala.“ (Černík 1915: 251).

O způsobu motivace respondentů nám Černík sděluje následující: „Je samozřejmo, že lid nezpívá sběrateli zadarmo. Byl by bláhový! Co nám kdo dnes udělá zadarmo? Jsme tudíž povinni: platit zpěvákům lidovým. Někdy zvláště dobře platit, případně ještě častovat.“ (Černík 1915: 253) A o něco dále sběratel přidává i zmínku o tvořivé síle alkoholu: „O velké alkoholistické účasti na zpěvní náladě lidu třeba též se zmíniti. Je zajímavo, že lid, alkoholem otrávený, nejraději zpívá svoje písně. Ne bez příčiny upozorňují nás na jeho vliv právě Kopaničáři, resp. Kopaničárky např. slovy: ‚Keby som mala rauš, vyzpievala bych bár co ‘ ... Anebo: ‚Ej, keď som striezba (střízlivá), něsce sa mi vyzpievovac‘.“ (Černík 1915: 253). Dobový kontext, provázející sběratelskou práci v posledních letech existence rakousko-uherské monarchie, pak zajímavě dokresluje Černíkův povzdech: „Není tedy – jen tak písně ‚sbíratí‘. Zvláště když i část t. zv. inteligence – někteří, politicky se exponující kněží – nepřejí zpěvu lidovému, ano: zakazují lidu vůbec zpívati písně světské.“ (Černík 1915: 253).

Černíkova obtížná práce byla od počátku poháněna romanticko-idealistickými názory na vznik a život lidové písně a také vizí Slovácka, a Kopanic zvláště, coby folklorně výjimečného regionu: „Nedá se upříti: lid slovácký je nejsvěráznější a proto také nejzajímavější ze všech kmenů moravských. Ano, možno směle říci: ze všech kmenů českých, ba dokonce slovanských.“ (Černík 1916: 435). Tuto představu sběratel vysvětluje vrozenou uměleckou povahou lidu, jejíž vytvoření bylo determinováno řadou okolností, např. jeho bídným sociálním postavením: „...porobenost a ujařmenost, byla zvláště a je dosud jednou z hlavních příčin originality ducha slováckého.“ (Černík 1916: 435). V kontextu takových vyjádření nepřekvapí Černíkovy představy o vzniku a charakteru lidové písně. Ta

podle jeho vize vzniká příležitostně ze zpěvné nálady a ze zpěvákova vztahu a poměru ke skutečnému životu: „...v čem vlastně tedy záleží ona podivuhodná, tajemná síla výrazu, resp. krása lidových písní, tudíž kopaničářských? Mám-li tu náležitě odpovědět, musím nezbytně k prameni, z něhož prýští ta životná míza náladových projevů písňových, musím rozhodně – na kopanice... Musíme poznati nejprve lid, jenž dosud žije svým životem primitivním, vzdálen hluku okolního světa, sám sobě a jen svému okolí nejbližšímu, lid, jenž žije dosud v tradicích starých zvyků a řádů, nijak netknut kulturou.“ (Černík 1911: 158)

Lidová píseň je Černíkovi protipólem písně umělé, která vzniká většinou úmyslně a na podkladě básnického textu jiné osoby, tedy podle cizího námětu, a proto nemůže být – dle jeho názoru – nikdy tak pravdivá, jako výtvar lidového skladatele podléhajícího „svým vlastním citům, které v jeho nitru jitrí nebo i bouří při různých příležitostech“.¹⁰ Je zajímavé, že sběratel s tak rozsáhlou znalostí písňového folkloru dokládal vznik písně především z okamžitého rozpoložení či životní situace zpěváka, a to navíc paradoxně na takových příkladech, jejichž varianty nacházíme nejen po celé Moravě či Slovensku, ale často i v Čechách.

Přes tyto dnes již v podstatě nepochopitelné vize patří Černík k našim předním sběratelům hudebního folkloru. Byl obdařen absolutním sluchem (srov. Stříbrný 1970: 26), a neuvěřitelnou trpělivostí i pílí, díky nimž nám zanechal tisíce na svou dobu neuvěřitelně přesně rytmicky zapsaných záznamů lidových písní. Terén znal víc než dobře, a tak se nenechal svést ke zjednodušujícímu, reálnému přednesu tradičních zpěváků odporujícímu notování písní, ke kterému jej nabádal například jeho učitel Leoš Janáček (ještě před tím, než se sám pustil do intenzivní terénní práce a revidoval některé své předchozí názory), když Černíkovi v dopise z 22. 4. 1902 v reakci na vydání *Zpěvů moravských kopaničářů* napsal: „Obeznamte se hlouběji s ostatními sbírkami: bylo by dobré, kdyby zavládla pro snazší porozumění jednotnější notace. Tak např. jest správnější notovat plesové písně, taneční, 2/4 než 2/4 .¹¹

10. Černík, Josef 1943: Vznik a osudy lidové písně. Přednáška pro rozhlas z roku 1943. Rkp. Oddělení dějiny hudby MZM Brno, sign. G 388.

11. Dopis Janáčka Černíkovi ze dne 22. 4. 1902, uloženo SOKA Uherské Hradiště, fond Pozůstalost J. Černíka.

Správnost Černíkových záznamů zpěvního projevu, který není vázán na tanec a instrumentální doprovod (tudíž zpěvák se od obvyklého tanečního rytmu odpoutává, rytmus nahušťuje a mění v rámci jedné písně i metrum), potvrdily poté písemné i zvukové záznamy např. Hynka Bíma a dalších odborníků (srov. např. Holý 1960).

Černíkova vize zaznamenávání hudebního folkloru pro jeho uchování budoucím generacím se ovšem netýkala pouze písně samotné. Velkou pozornost věnoval také jejímu nositeli¹² a sociálnímu prostředí, všimal si při svých terénních výzkumech všeho, co pomáhalo pochopení tradiční lidové písně. Jeho již zmíněné iluzivní představy o determinaci „umělecké“ povahy lidu historickými zkušenostmi a sociálním postavením jej však paradoxně přivedly dál, než kam se jeho současníci odvážili – ke sběru písní u moravských Romů. Svůj počín zdůvodnil Černík těmito slovy: „*Nemáme sbírky původních lidových písní cikánských. Kromě ojedinělých ukázek – mám na mysli i cikánské písně umělé – není k dispozici ničeho, co by nás intenzivněji sblížovalo s tím opovrhovaným, nenáviděným plemenem indickým. Odedávna sbírají se písně lidové, samo ministerstvo chápe se té záslužné práce, budou vydávány pěkně velké svazky písní lidových pod názvem ‚Lidová píseň v Rakousku‘, jen na cikána zapomíná se ... Proč si nevšímáme cikánů blíže? Domníváme se patrně, ač mylně, že cikán nemá ‚kultury‘ vůbec. A přece víme, že i nad průměrného inteligenta vyniká už tím, že dvojí řeč každý cikán ovládá. Má tedy něco, čeho mnozí postrádají. Ale má ještě více: svou poesii i své písničky.*“ (Černík [nedat.])

Černíkova sbírečka romských písní vznikla vlastně náhodou, jako náhrada za původně zamýšlenou, neuskutečněnou sbírku ze slovenských Kopianic. Měla zároveň sloužit jako srovnávací materiál k písním moravských Kopianičářů. Část svých záznamů vydal Černík

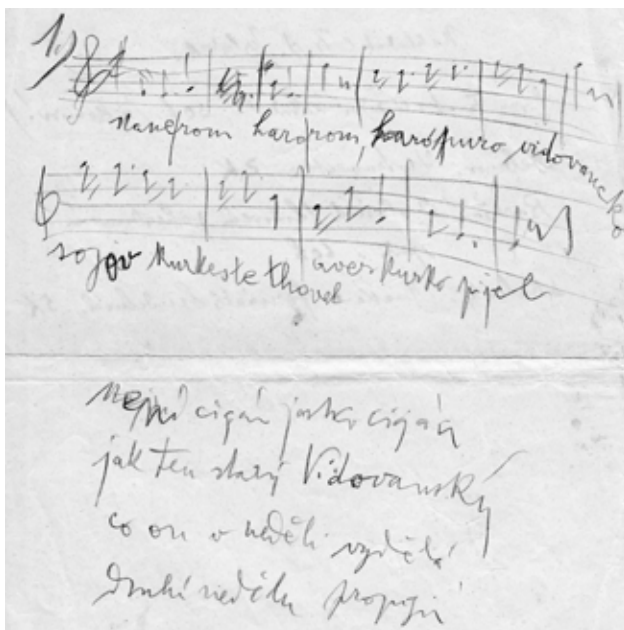
12. Je třeba připustit, že Černíkova metoda zápisu lidové písně měla mezery. V prvních letech neuváděl u písní jméno zpěváka, ani jeho věk, o něco později si obojí zaznamenával, ale zápisy nedatoval, takže dnes nejsme většinou schopni jeho respondenty identifikovat – víme např., že určitou píseň zpívala třiatřicetiletá Anna Kročilová, netušíme však, kdy se s ní Černík během více než padesátiletého výzkumu na Kopianicích potkal. A jestliže u jiné písně nacházíme určení Anna Kročilová, 56 let, nevíme, zda jde o tutéž zpěvačku o několik let později, nebo o její příbuznou, či osobu jí zcela cizí, protože je v tomto regionu příjmení Kročil velice rozšířené.

roku 1921 s vlastním klavírním doprovodem a překladem Václava Judy Novotného.¹³ Celý korpus zhruba šedesáti písní z let 1910–1913 je dnes zřejmě nejstarším dokladem písňového repertoáru této české minority. Černíkovou hlavní informátorkou byla Josefa Murková, která se narodila roku 1892 v Bojkovicích a zemřela v roce 1944 v Osvětimi, podobně jako téměř celá její rodina. Jak uvádí historik Ctibor Nečas (2004: 14), bojkovičtí Murkové byli podobně jako ostatní moravští Romové dvojjazyční – mezi sebou mluvili ve své mateřštině, s majoritním obyvatelstvem v jeho místním slováckém dialektu. Rukopisné materiály z Černíkovy pozůstalosti dokládají, že Pepka Murková sběrateli písně nejen zpívala, ale texty mu také foneticky napsala a diktovala mu rovněž jejich neumělý překlad, který pak Černík použil jako základ pro přebásnění romského textu do slováckého dialektu. To, že Murková nebyla jediným Černíkovým zdrojem, dokládají sběratelovy kusé rukopisné poznámky u písní, např. „Vincka ze Záhorovic“, „mladý Cigán na cestě do Kunovic“ nebo „neznámá cikánka z okolí Uh. Hradiště“.

Předběžná analýza nám dovoluje stručně charakterizovat Černíkem zapsaný materiál prozatím do té míry, že jsme schopni rozlišit tři zdroje repertoáru moravských Romů – jejich vlastní písně, písně původem uherské (slovenské a především maďarské, tzv. novouherská písňová vrstva) podložené romským textem a moravské nápěvy spojené s téměř doslovným romským překladem původního textu ve slováckém dialektu. Jednotlivé písně jsou tak výborným objektem pro interetnické srovnávací studium migrace hudebního folkloru a variačního procesu.

Sbírka, která vznikla díky jedné malé vizi, je dnes jedním z nejzajímavějších a nejcennějších dokladů písňové kultury etnické minority, která byla téměř celá vyvražďena za 2. světové války. Vydání tohoto pramene coby malého pomníku moravských Romů i sběratelské osobnosti Josefa Černíka je dnes mou vlastní malou vizí, jejíž naplnění bych vám ráda představila na některém z budoucích náměšťských kolokvií.

13. Novotný, Václav Juda (1849–1922), hudební kritik a skladatel, redaktor hudební přílohy týdeníku Zlatá Praha.

Cikánská píseň v zápisu Josefa Černíka. Rkp. uložena v Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně, sign.

Prameny a literatura:

- ČERNÍK, Josef 1911: Z kopianc St. Hrozenkých. *Národopisný věstník československý* 6, s. 156–173, 193–206.
- ČERNÍK, Josef 1915: O sbírání lidových písní. *Národopisný věstník československý* 9, s. 244–255.
- ČERNÍK, Josef 1916: O hudební kultuře slovácké a lidové vůbec. *Národopisný věstník československý* 11, s. 434–439.
- ČERNÍK, Josef [nedat]: *Několik slov k ukázkám z cikánských písniček*. Rkp. uložena v Oddělení dějin hudby MZM, sign. G 378.
- ČERNÍK, Josef [1921]: *Cikánské písničky*. 25 jednohlasých lidových písní s doprovodem klavíru. Přeložil V. J. Novotný. Brno: O. Pazdírek.
- ČERNÍK, Josef 1922: Umění hudební. In. Niederle, Lubor (ed.): *Moravské Slovensko*. Sv. 2. Praha: Národopisné museum československé, s. 595–661.

- ČERNÍK, Josef 1930: O písních z luhačovského Zálesí po hudební stránce. In: Václavík, Antonín: *Luhačovské Zálesí. Příspěvky k národopisné hranici Valašska, Slovenska a Hané*. Luhačovice: Musejní společnost v Luhačovicích, s. 500–509.
- ČERNÍK, Josef 1943: Vznik a osudy lidové písně. Přednáška pro rozhlas. Rkp. Oddělení dějiny hudby MZM Brno, sign. G 388.
- ČERNÍK, Josef 1951: *Z marikovských Kopanic. Deset dvojhlasých lidových písní slovenských pro soprán a alt*. Praha: Orbis.
- ČERNÍK, Josef 1956: *Z papradenských Kopanic. Deset dvojhlasých lidových písní slovenských pro soprán a alt*. Praha: SNKLHU.
- ČERNÍK, Josef 1957: Tance, hudba, spevy. In: Václavík, Antonín: *Podunajská dědina v Československu*. Bratislava: Vydavateľské družstvo, s. 287–364.
- HOLÝ, Dušan 1960: K písňovým záznamům hudebního skladatele Joži Černíka. In: *Slovácko* 7, s. 1–5.
- NEČAS, Ctibor 2004: Famelija bojkovských Murků. *Naše Bojkovsko* 29, červenec, s. 20, září, s. 15, listopad, s. 14.
- STOLARÍK, Ivo 1961: *Soupis díla Josefa Černíka*. Opava: Slezský ústav ČSAV.
- STRÍBRNÝ, Václav 1970: *Joža Černík. Medailon k nedožitým skladatelovým devadesátinám*. Bojkovice: Městský národní výbor.
- TONCROVÁ, Marta – UHLÍKOVÁ, Lucie (eds.) 2010: *Písně z Kopanic ze zápisů Josefa Černíka*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i, Praha – pracoviště Brno.
- VRATISLAVSKÝ, Jan 1961: Josef Černík – hudební folklórista. *Slezský sborník* 59, s. 327–335.

Josef Černík and his Journey to the Folk Song

Josef Černík (1880–1969) was a teacher, violin player, composer, music theorist, and a collector of folk songs. Today, he is mostly known to a wide sphere of folklore movement fans and members in Moravia as editor of several important folk song collections (*Zpěvy moravských Kopaničářů*, 1901, 1902, and 1908; *Po našem*, 1944; *Záleské písně z okolí Luhačovic*, 1957, and more), as well as author of several basic ethnographic monographs on music folklore (*Moravské Slovensko*, 1922; *Luhačovské Zálesí*, 1930, and *Podunajská dědina*, 1957). A close focus on the work of Černík shows many surprising contradictions, which are now hard to explain. His collections reveal his romantic view on the soul of the folk, where songs and poems originate as a sudden movement of mind. And yet Černík's knowledge of folklore resources was enormous, he used a modern way of writing down music of folk songs, and he reflected the social and ethnic context of music folklore in a way which was ahead of its time. The paper evaluates both the known and unknown contribution of Černík to the field of folklore. Among other things, Černík was the first one who collected and published the songs of the existing Roma minority in the Czech lands (*Cikánské písničky* [1921]).

Key words: Josef Černík, Moravian folk song, Moravian Kopanice area, field research of folk music, Romani/Gipsy folk songs, Bojkovice.

*Studie je výstupem výzkumného záměru Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i, Kulturní identita a kulturní regionalismus v procesu formování etnického obrazu Evropy, č. AV0Z90580513.